

Резюмета на научните изследвания

на гл. ас. д-р Ирина Николаева Саръиванова
за участие в конкурса за доцент по 2.1. филология (османски език и литература),
обявен в ДВ, бр. 90/16.11.2012 г.

1. *Сложни думи в османския език*. Авангард Прима, София, 2013.

В центъра на монографията е композиционното словообразуване в османския език. Идентифицирането и класифицирането на определен клас думи в мъртъв език със смесен характер е предизвикателство, което изисква по-различен и „креативен“ подход и инструментариум. Като отправна точка за анализа – именно предвид смесения характер на османския – е определен формалният показател език-източник на композитите. Емпиричният материал, подбран за целите на изследването, отразява както актуалното (според словното богатство, включено в ползваните извори) състояние на тюркското наследство в езика, така и влиянието на арабския, персийския и някои европейски езици (гръцки, френски, италиански, английски).

Принадлежността на тези езици към различни езикови семейства, заедно с разнородната им типологична характеристика, предопредели необходимостта от избор на класификационна схема, която да предложи „универсално“ решение за класифицирането на думите от този лексико-семантичен клас, а именно – разработеният от древноиндийските езиковеди модел на база бинарно разделение.

Прилагането на този модел е възможно само тогава, когато заетите конструкции функционират като сложни и в османския. Анализът на подбрения словен корпус показва, че композитният характер на мнозинството от заетите от европейските езици конструкции (в общия случай речниците регистрират сравнително малък брой подобна лексика) е неясен и те не функционират като такива в османския; изключение правят хибридните сложни думи, изградени по турски словообразователен модел. Особено щекотлив въпрос представлява т.нар. международна лексика, чийто сложен характер е спорен за повечето езиковеди; настоящото изследване определя тези конструкции като сложни и ги класифицира по предложения бинарен модел. Доказателство за активния процес на заемане на лексика от европейски езици е паралелното съществуване в османския на международна терминология от френски и от италиански език.

Независимо че традиционното арабско езикознание приема, че в арабския език този клас думи не е типичен и е много слабо разпространен, в османския съществуват атрибутивни словосъчетания по арабски словообразователен модел, които могат да бъдат определени за функциониращи като композитни.

В персийския език композицията е високопродуктивен начин за словообразуване с мащабно влияние върху османския. Дотолкова силно е това влияние, че персийският словообразователен модел служи за образуване на широко разпространени в езика конструкции, отразяващи и задоволяващи нуждите на османското общество, непознати и чужди за езика-източник. Многообразието от сложни думи с персийски словообразователен модел е ярко и силно проявено в литературните произведения от периода XV-XIX в. и най-вече в класическата поезия.

Заетите от европейски езици сложни думи традиционно не функционират като такива в османския. От друга страна, с помощта на заетата чужда лексика често се образуват композити с турски или персийски словообразователен модел.

Бинарният модел е използван от представители на различни езиковедски школи за класифициране предимно на сложни думи от индоевропейски флективни езици и се прилага за пръв път върху аглутинативен език от тюркско-алтайското езиково семейство. Този подход представя един по-различен ракурс и резултати, които значително се различават от предложеното досега от редица езиковедски школи.

2. ***Bulgaristan'daki Osmanlı Elyazmalarında Halk Edebiyatı Şiirleri Üzerine/ Към въпроса за народното поетично творчество в османските ръкописи, съхранявани в България.*** В: I. ve II. Uluslararası Ortak Türk Dili ve Kültürü Araştırmaları Sempozyum Bildirileri, 91-96. Çanakkale, 2009. (Сборник с доклади от Първия и втория съвместен симпозиум по проблемите на турския език и култура).

Изследването е посветено на народните суфитски и нерелигиозни произведения в мерена реч, открити в османски ръкописни извори (предимно меджмуати и джъонкове) в Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“ и в колекция в село Чепинци, Смолянско, като опит за разкриване на образци на турската народна литература от този период. Докладът се спира накратко на част от палеографските специфики на ръкописите, подбрани за изследването, и тяхното съдържание. Сред образците на турското народно поетично творчество от османския период са открити както анонимни, така и авторски произведения на Ашък Йомер, Кятиби, Кулоглу, Гевхери и други поети, като няколко от произведенията (авторски и анонимни) са включени в доклада.

3. ***Bulgaristan Topraklarında Türk Kültürünün İzleri: Bulgaristan'da Cönklerdeki Türküler Üzerine/ По следите на турската култура по българските земи: турските народни песни (тюркю) в джъонковете (ръкописни тефтери), запазени в България.*** В: 6. Uluslararası Türk Kültürü Kongresi Bildirileri. Cilt II, 903-

910. Ankara, 2009. (Сборник с доклади от Шестия международен конгрес по проблемите на турската култура).

Темата на доклада е поставена в контекста на усилията на османистичната наука в България да разкрие богатството и многообразието от османски извори, съхранявани у нас. Като част от тези усилия е представен опитът за издирването, разчитането и анализирането на съдържанието най-вече на такива, свързани с турската култура и литература от османския период, а именно - на специфичен ръкописен извор – джъонковете. Тези ръкописни тефтери са смятани за един от най-ценните източници на сведения за народната литература – суфитска (религиозна) и нерелигиозна. Изследването е посветено на общокултурен феномен – народните песни, като част от нерелигиозното литературно наследство. Емпиричният материал е подбран измежду шестдесет народни песни (тюркю) от осем от общо двадесет и шестте проучени джъонка, част от които са съхранени и популярни и до днес; бе открита и песен, нерегистрирана досега във фонда на песенното наследство. Докладът представя кратък преглед на тематиката и особеностите на стихосложението; засяга и въпроса за авторството и ортографията на тюркютата.

4. ***Osmanlıcada Fransızcdan Ödünç Birleşik Kelimeler/*** Заети сложни думи от френски език в османския. В: V. Uluslararası Büyük Türk Dili Kurultayı Bildirileri, 401-407. Ankara, 2010. (Сборник с доклади от Петия международен конгрес по проблемите на турския език).

Изследване, посветено на словообразуването и по-специално на заетите сложни думи от езици, различни от арабски и персийски в османския. Поставен е проблемът за композиционното словообразуване в османския, с акцент върху липсата на разработки по отношение на заетите от (западно)европейски езици и придобили популярност в последния период от развитието на езика композити. Въз основа на емпиричен материал, подбран от речник на османския език, е направен опит за класифициране и изясняване на мястото както на френските сложни думи, така и на т.нар. „международна лексика“, заета чрез френския. Засегнат е въпросът за функционалността на композитите в езика – както на директно заетите, така и на хибридните композити по турски или персийски словообразователен модел.

5. ***Салнамето като исторически извор.*** В: Османистиката: исторически отговори за бъдещето. Юбилеен сборник, посветен на 75-годишнината на доц. Мария Михайлова-Мръвкарлова, 42-51. Авангард Прима, София, 2012.

Османската империя поддържа и развива добре организирана и активно работеща административна машина, която оставя след себе си огромно

количество документи. Реформите от средата на XIX век и оживените контакти с европейските държави стават предпоставка и за усъвършенстване в начина на събиране и поднасяне на информация за административното устройство и функционирането на държавния апарат като цяло. Като резултат от това се появяват годишни справочници за структурата на администрацията в империята, т.нар. *салнамета*, а след изграждането на вилаетската система те се явяват неделима част от дейността на вилаетското управление. Обект на това изследване са печатни салнамета за Дунавския вилает, издавани до 1877 г. Изследването разкрива спецификата на тези годишници като ценен и достоверен извор на сведения за изясняване на конкретни данни за демографията, икономиката, историята, образованието и други области, които могат да се почерпят от османските архивни материали от втората половина на XIX век.

6. **Към въпроса за заетите думи в османския език.** В: Сборник доклади от Деветата конференция на млади преподаватели от ФКНФ – 2012*.

Османският език е език със смесен характер и за близо шестстотингодишното си съществуване е бил подложен на различни езикови въздействия. Този текст разглежда някои аспекти на заемането в османския език с фокус върху европейското влияние, предимно през последния период от неговото развитие, като акцентира най-вече върху онези междуезикови отношения, които оказват най-силно влияние върху османския и водят до трайно навлизане на лексика, много често използвана и до днес. Поставен е и въпросът за интеграцията на лексикалните елементи от гръцки, френски, италиански, немски, английски, унгарски, както и от славянски езици в османския.

* Излязъл от печат през месец февруари, 2013 г.: Саръиванова, И. *Към въпроса за заетите думи в османския език.* В: Девета конференция на млади учени от Факултета по класически и нови филологии (май 2012). УИ, София, 2012, 88-94.